

Editoriaal

Dit tweede nummer van "VOGELnieuws", de nieuwe ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuurbehoud (IN), gaat over watervogels en vervangt hiermee het vroegere "Watervogelnieuws" waarvan in totaal 12 nummers verschenen. Watervogels vormen al lange tijd het onderwerp van heel wat onderzoeksprojecten op het Instituut, gaande van lange termijn monitoring tot meer gedetailleerd onderzoek naar habitatkeuze. Vooral wat monitoring betreft is een unieke samenwerking gegroeid met vele honderden vrijwilligers die in hun vrije tijd meewerken aan allerhande tellingen. In deze nieuwsbrief willen we - in afwachting van de meer uitgebreide bespreking in de watervogelrapporten en andere publicaties - een bondig overzicht geven van de meest recente onderzoeksresultaten. We bespreken ondermeer de midmaandelijkse watervogeltellingen die plaatsvonden tijdens het winterseizoen 1999/2000. Bij een aantal soorten wordt trouwens ook aandacht geschonken aan trends op langere termijn. We zijn sinds kort gestart met meeuwentellingen en ook daarover wordt kort gerapporteerd. Een fenomeen waar we niet naast kunnen kijken is het toenemend aantal exoten in Vlaanderen. De Canadese Gans is daarvan ongetwijfeld één van de opvallendste soorten en komt aan bod in twee bijdragen. De laatste jaren vliegen in Vlaanderen heel wat ganzen rond met halsbanden, niet alleen Canadese maar ook andere soorten. Meer over dit ringonderzoek volgt verder in de nieuwsbrief. Het IN is ook op de Noordzee en langs de kust heel actief. Een combinatie van boot-, vliegtuig- en landtellingen leerde ons inmiddels heel wat over de aanwezigheid van zee-eenden (en andere zeevogels) in onze kustwateren, zoals blijkt uit een bijdrage hierover.

Deze goed gevulde en zeer diverse nieuwsbrief illustreert de belangrijke plaats die het watervogelonderzoek inneemt op het IN. Dat heeft niet in het minst te maken met de sterke binding van deze vogelgroep met waterrijke gebieden, gebieden die vrijwel overal ter wereld tot de meest bedreigde ecosystemen behoren. Ook in het dichtbevolkte en sterk verstedelijkte Vlaanderen is de druk op onze zogenaamde 'wetlands' enorm. De verdwijning en/of degradatie van deze gebieden bereikte een hoogtepunt in de jaren '60 en '70, denk maar aan de vele vallei- en moerasgebieden die werden drooggelegd en de sterke watervervuiling van de meeste waterlopen. Heel wat van die gebieden verloren meteen ook hun waarde voor watervogels, zoals de vroeger jaarlijks overstroomde Scheldemeersen tot ver stroomopwaarts Gent waar in de winter vele duizenden eenden pleisterden.

Uit bijna 35 jaar watervogeltellingen blijkt echter dat zich vooral de laatste 10 tot 15 jaar een kentering heeft ingezet. Een niet onaanzienlijk aantal watervogelsoorten vertonen in die periode een opmerkelijke toename. Het is al te eenvoudig om dit fenomeen volledig toe te schrijven aan een succesvol natuurbeleid in Vlaanderen. Vaak heeft die toename immers gewoon te maken met bepaalde weersomstandigheden (bv. strenge vorst die heel wat vogels uit noordelijke landen naar Vlaanderen doet uitwijken) of met de populatieontwikkeling op Europees niveau. Toch kan niet ontkend worden dat bepaalde natuurbehouds- en milieumaatregelen een gunstig effect hebben gehad op watervogels. Een verbetering van de waterkwaliteit van de Zeeschelde heeft geleid tot een spectaculaire toename van soorten als Wintertaling, Krakeend en Tafeleend. Een waterpeilverhoging heeft van de Bourgoyen-Ossemeersen zowaar een internationaal belangrijk wetland en toekomstig Ramsargebied gemaakt (aanwezigheid van meer dan 1 % van de NW-Europese populatie van de Slobeend). Dankzij een actief aankoopbeleid, zowel door natuurverenigingen als de Vlaamse overheid, en een verbod/beperking op de watervogeljacht in Vogelrichtlijn- en Ramsargebieden zijn meer rustgebieden ontstaan voor watervogels. Allemaal voorbeelden van hoe concrete maatregelen op het terrein tot resultaten kunnen leiden. Wanneer het goed gaat mag het ook wel eens gezegd worden.

Toch is het wellicht te vroeg om over een echte trendbreuk te spreken. Tegenover deze succesverhalen staan minstens evenveel voorbeelden van verlies en verdergaande degradatie van wetlands. Zelfs in internationaal beschermde gebieden zoals de laatste overblijvende polders in de havenuitbreidingsgebieden van Zeebrugge en Antwerpen dreigen belangrijke waterrijke biotopen definitief te verdwijnen. De aankondiging van de Minister van Leefmilieu dat er in Vlaanderen drie nieuwe Ramsar-gebieden zullen worden erkend, zal in dat opzicht bij velen op enig scepticisme onthaald worden. Het gaat immers toch maar om een “papieren” bescherming? Niettemin blijft de afbakening en erkenning van Europese Vogel- en Habitatrichtlijngebieden én Ramsargebieden een uiterst belangrijk signaal. Het is één van de instrumenten voor een meer offensief natuurbesluit in Vlaanderen dat past in de uitbouw van het Vlaams Ecologisch Netwerk, een proces waar het Instituut voor Natuurbehoud samen met AMINAL zeer actief bij betrokken is. Dé grote uitdaging van de komende jaren is om hier een concrete invulling aan te geven.

In dit gehele en complexe proces van het afbakenen van natuurgebieden, het opstellen van natuurinrichtingsplannen en het uitvoeren van natuurherstel en -ontwikkeling op het terrein is het beschikbaar zijn van relevante en gebiedsdekkende tel- en inventarisatiegegevens van fauna en flora van uiterst groot belang. Alleen met harde en dus objectieve gegevens kan het belang van onze natuurgebieden voor behoud van de biodiversiteit aangetoond worden, van regionale tot internationale schaal. Alleen door lange termijn monitoring kan nagegaan worden hoe fauna en flora reageren op bepaalde maatregelen en ingrepen. In die zin hebben de watervogeltellingen een niet te onderschatten functie te vervullen in de bescherming van waterrijke gebieden in Vlaanderen, iets wat niet mogelijk zou zijn zonder de inbreng van honderden vrijwillige medewerkers. Deze nieuwsbrief richt zich daarom zowel naar beleidsinstanties en administraties als naar de meer gespecialiseerde onderzoekers, verenigingen of werkgroepen én individuele waarnemers toe. We hopen dat de gepresenteerde resultaten een stimulans mogen zijn om gezamenlijk de inspanningen verder te zetten.

Koen Devos & Eckhart Kuijken

